

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

Svar på remiss av promemorian Hyra anstalts- platser utomlands (Ds 2025:1)

Ert diarienummer Ju2025/00311

Sammanfattning

Förvaltningsrätten har, utifrån de aspekter som domstolen ska beakta, inte någon erinran mot förslagen i promemorian.

Det är uppenbart att de föreslagna förändringarna beror på den kraftiga ökningen av frihetsberövande påföljder under senare tid. Det hade varit intressant att få belyst frågan om lagändringarna är önskvärda som ett komplement i kriminalvården även på längre sikt eller om förslagen ska ses som tillfälliga.

Domstolen vill dock lämna följande synpunkter för beaktande i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Synpunkter

10.12 Offentligt biträde i mål om uppskjuten villkorlig frigivning

I promemorian görs bedömningen att det i normalfallet inte kommer att utgå ersättning till offentligt biträde för utlägg och tidsspillan i samband med att denne besöker sin huvudman i anstalt, men att det inte kan uteslutas i undantagsfall. Riktigheten av denna slutsats kan ifrågasättas mot bakgrund av Högsta förvaltningsdomstolens bedömning i rättsfallet HFD 2024 ref. 13 som gällde beredande av vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall.

Även mål och ärenden om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 12 kap. fängelselagen (2010:610) får anses gälla ett väsentligt ingripande i den personliga friheten. Enligt 9 § tredje stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) ska förvaltningsrätten hålla muntlig förhandling om en enskild part begär det och det inte är uppenbart obehövligt. Om muntlig förhandling begärs i ett mål om uppskjuten villkorlig frigivning hos förvaltningsrätten talar därmed starka rättssäkerhetsskäl för att huvudmannen bör ha rätt att delta i förhandlingen från samma plats som sitt offentliga biträde (se HFD 2024 ref. 13, punkten 16). I dessa fall kommer det därmed att uppstå betydande kostnader för utlägg och tidsspillan om det offentliga biträdet inställer sig till muntlig förhandling från samma plats som huvudmannen, oavsett var förhandlingen hålls. Även om det torde röra sig om ett begränsat antal fall, saknas närmare överväganden kring omfattningen av dessa kostnader i promemorian.

21.3 Socialförsäkringsförmåner

I promemorian görs bedömningen att några författningsändringar i socialförsäkringsbalken, SFB, inte krävs i fråga om intagna eftersom det i 106 kap. finns bestämmelser om förmåner vid verkställighet i anstalt.

Av 106 kap. 2 § SFB följer att kapitlet innehåller bestämmelser om när ersättning enligt balken inte lämnas, begränsas till sitt belopp eller betalas ut till någon annan under tid när en person av någon annan anledning än sjukdom är omhändertagen på det allmännas bekostnad, till exempel intagen i anstalt. Ett grundläggande krav för att beviljas ersättning i form av bosättningsbaserade förmåner är emellertid, enligt 5 kap. 9 § SFB, att personen är försäkrad för sådana förmåner genom att vara bosatt i Sverige.

Förutsättningarna för bosättning anges i 5 kap. 2 och 3 §§ SFB och innebär bland annat att en i Sverige bosatt person som lämnar landet fortfarande ska anses vara bosatt här i landet om utlandsvistelsen kan antas vara längst ett år. Fråga om bosättning kan, med hänvisning till majoritetens mening i rättsfallet HFD 2024 ref. 27, uppkomma när en anstaltsvistelse överstiger ett år.

I förarbetena till SFB uttalas att egentlig hemvist som grund för bosättning i Sverige överensstämmer med vad som gäller enligt folkbokföringslagen (1991:481) och att avgörande för var någon har sitt egentliga hemvist bör vara den s.k. dygnsviloprincipen (prop. 1998/99:119 s. 89). Att bosättningsbegreppet inom socialförsäkringen har i princip samma innehåll som inom folkbokföringen, och att ledning vid bedömningen av var en person ska anses ha sitt egentliga hemvist kan hämtas från vad som gäller vid folkbokföringen, framgår också av praxis (RÅ 2004 ref. 21 och HFD 2014 not. 20).

Enligt förvaltningsrättens mening medför det föreslagna sista stycket i 20 § folkbokföringslagen (1991:481) att den intagne ska anses bosatt i Sverige när vistelsen föranleds enbart av kriminalvård.

Beredning och beslut

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Lennart Furufors efter föredragning av rådmannen Jack Hillerström-Forsyth.

Lennart Furufors
lagman